ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
G. FEDERICO MANCINI
της 22ας Ιανουαρίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Μεταξύ του Mario Roviello και του Landesversicherungsanstalt Schwaben (Ταμείου Κοινωνικής Ασφαλίσεως της Σουηβίας), με έδρα το Augsburg, εκκρεμεί υπόθεση που έχει ως αντικείμενο το δικαίωμα του πρώτου να λάβει σύνταξη λόγω επαγγελματικής αναπηρίας. Τα μέρη ερίζουν: α) ως προς τη σημασία που έχει για την αναγνώριση του δικαιώματος αυτού το επάγγελμα που άσκησε ο ανάπηρος σε άλλο κράτος μέλος, εκτός από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας· β) ως προς τη δυνατότητα συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο ανάπηρος στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και σε άλλα κράτη μέλη.

Το Bundessozialgericht, το οποίο καλείται να επιλύσει τη διαφορά, ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει την παράγραφο 15 που προστέθηκε με τον κανονισμό 2000/83 του Συμβουλίου (ΕΕ L 230, σ. 1), της 2ας Ιουνίου 1983, στο μέρος Γ «Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας» του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους.

2. Τα περιστατικά έχουν ως εξής: Ο Roviello γεννήθηκε το 1935, είναι ιταλός υπήκοος και κατά τα φαινόμενα δεν διαθέτει ειδικά επαγγελματικά προσόντα. Από το 1960 έως το 1974 εργάστηκε στην Ιταλία ως τεχνίτης τοποθετήσεως πλακιδίων, αρχικώς ως μισθωτός σε επιχείρηση, υποκείμενος σε υποχρεωτική ασφάλιση, στη συνέχεια δε ως ανεξάρτητος επαγγελματίας. Αφού μετέβη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας άσκησε, αν και όχι αδιαλείπτως, την ίδια δραστηριότητα από το Μάιο 1976 έως τον Ιούνιο 1980. Έτσι συμπλήρωσε στη χώρα αυτή περίοδο υποχρεωτικής ασφαλίσεως 48 μηνών.

Το 1980, ο Roviello, προσβληθείς από νόσο που κατά τη γνώμη του του παρείχε το δικαίωμα να λάβει σύνταξη λόγω επαγγελματικής αναπηρίας, ζήτησε από τον αρμόδιο ιταλικό και τον αρμόδιο γερμανικό φορέα να του καταβάλουν τη σύνταξη αυτή. Και οι δύο αιτήσεις του απορρίφθηκαν. Συγκεκριμένα, το Ταμείο Κοινωνικής Ασφαλίσεως του Schwaben αιτιολόγησε τη δική του άρνηση αναφέροντας ότι ο αιτών μπορούσε ακόμα να παρέχει με πλήρες ωράριο οποιοδήποτε είδος εργασίας, αρκεί να μην είναι βαριά. Ο Roviello αντέδρασε στην εν λόγω απόφαση, που εκδόθηκε στις 16 Οκτωβρίου 1981, ασκώντας αγωγή ενώπιον του Sozialgericht της Στουτγάρδης, στη συνέχεια δε άσκησε έφεση ενώπιον του Landessozialgericht της Βάδης-Βυρτεμβέργης. Με απόφαση της 22ας Αυγούστου 1983 το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε επίσης το αίτημά του. Ο εκκαλών — παρατήρησε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο — δεν διαθέτει δίπλωμα τεχνίτη τοποθετήσεως πλακιδίων ούτε άσκησε την εργασία αυτή αδιαλείπτως. Επομένως μπορεί να θεωρηθεί ως απλώς εκπαιδευμένος εργάτης και κατόπιν αυτού δεν μπορεί να υποστηρίζει ότι μπορεί να παρέχει συγκεκριμένη μόνο εργασία.

Σ' αυτό το σημείο ο Roviello άσκησε αναίρεση ενώπιον του Bundessozialgericht. Ο Roviello τόνισε ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν διερεύνησε αρκούντως την προηγούμενη επαγγελματική δραστηριότητά του, υποστήριξε

* Μετάφραση από τα ιταλικά.

σχετικώς ότι ο τεχνίτης τοποθετήσεως πλακιδίων είναι ειδικευμένος εργάτης και βάλλει κατά του γεγονότος ότι η απόφαση δεν καθορίζει τις συγκεκριμένες εργασίες τις οποίες μπορεί να παρέχει. Κατά συνέπεια ζητεί: α) να αναιρεθούν οι αποφάσεις του πρωτοβαθμίου και του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου· β) να ακυρωθεί η απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 1981· γ) να υποχρεωθεί το Landesversicherungsanstalt Schwaben να του καταβάλει προσωρινή αποζημίωση για το χρονικό διάστημα από 1η Δεκεμβρίου 1980 μέχρι 11 Ιανουαρίου 1982 και σύνταξη από τις 17 Φεβρουαρίου του τελευταίου αυτού έτους.

Με Διάταξη της 28ης Νοεμβρίου 1984 το τέταρτο τμήμα του Bundessozialgericht ανέβαλε τη δίκη και, κατά το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Πρέπει, για την αναγνώριση του δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως λόγω επαγγελματικής ανικανότητας [αναπηρίας], η παράγραφος 15 του μέρους Γ « Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας » του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2000/83, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το επάγγελμα που ασκούσε μέχρι τότε ο ασφαλισμένος είναι καθοριστικής σημασίας μόνο όταν οι περίοδοι ασφαλίσεως που είναι αναγκαίες για την κτήση του δικαιώματος αυτού έχουν συμπληρωθεί στο πλαίσιο επαγγελματικών δραστηριοτήτων μόνο για τις οποίες υφίσταται υποχρεωτική ασφάλιση κατά τη γερμανική νομοθεσία;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Εφαρμόζεται η παράγραφος 15 ακόμη και στις περιπτώσεις στις οποίες ο κίνδυνος επήλθε πριν από την έναρξη της ισχύος του κανονισμού 2000/83 (1η Ιουλίου 1982);

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα: Συνάγεται από την παράγραφο 15 ότι το μη αναγνωρισθέν ακόμη δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως πρέπει να περιοριστεί στο χρονικό διάστημα που προηγήθηκε της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού (1η Ιουλίου 1982); »

3. Για την καλύτερη κατανόηση των πραγματικών γεγονότων που εξέθεσα συνοπτικώς, είναι σκόπιμο να εξεταστεί η εθνική νομοθεσία που ίσχυε κατά το χρόνο που συνέβησαν τα περιστατικά και οι κοινοτικές διατάξεις που αναφέρονται στα τρία ερωτήματα.

Το βασικό εθνικό νομοθέτημα είναι ο Reichsversicherungsordnung (RVO), δηλαδή ο γερμανικός νόμος περί κοινωνικής ασφαλίσεως, που χρονολογείται από το 1911. Το άρθρο 1246 του νόμου αυτού ορίζει ότι η σύνταξη λόγω επαγγελματικής αναπηρίας χορηγείται στον ασφαλισμένο: α) του οποίου η πριν από την επέλευση του κινδύνου απασχόληση ή δραστηριότητα υπέκειτο σε υποχρεωτική ασφάλιση επί τουλάχιστον 36 από τους τελευταίους 60 μήνες· β) ο οποίος συμπλήρωσε « χρόνο αναμονής » τουλάχιστον 60 μηνών ασφαλίσεως (πρώτη παράγραφος). « Επαγγελματική αναπηρία » θεωρείται ότι έχει ο ασφαλισμένος του οποίου η βιοποριστική ικανότητα έχει ελαττωθεί λόγω ασθενείας, αναπηρίας ή απώλειας των φυσικών ή ψυχικών δυνάμεων κατά το ήμισυ τουλάχιστον σε σχέση με τη βιοποριστική ικανότητα του εργαζομένου που είναι φυσικώς και πνευματικώς υγιής και ο οποίος έχει ανάλογη κατάρτιση καθώς και ισοδύναμες γνώσεις και ικανότητες (δεύτερη παράγραφος, πρώτη περίοδος). Η βιοποριστική ικανότητα εκτιμάται σε σχέση προς όλες τις εργασίες που ανταποκρίνονται στις δυνάμεις και στις ικανότητες του ασφαλισμένου και οι οποίες μπορούν να του ζητηθούν, ενόψει της διάρκειας και του επιπέδου της καταρτίσεώς του, του επαγγέλματος που ασκούσε μέχρι τότε και των απαιτήσεων του επαγγέλματος αυτού (δεύτερη παράγραφος, δεύτερη περίοδος).

Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι η γερμανική νομολογία έχει διαμορφώσει ένα σύστημα κατατάξεως των αναπήρων ενόψει της αναθέσεως σ' αυτούς άλλης επαγγελματικής δραστηριότητας. Το σύστημα αυτό περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες που στηρίζονται σε διάφορα κριτήρια, το σημαντικότερο από τα οποία είναι το ύψος του μισθού: τον εργοδηγό ή ιδιαίτερα εξειδικευμένο εργάτη (Vorarbeiter mit Leitungsfunktion bzw. besonders hoch qualifizierter Arbeiter), τον ειδικευμένο εργάτη (Facharbeiter), τον εκπαιδευμένο εργάτη (angelernter Arbeiter) και τον ανειδίκευτο εργάτη (ungelernter Arbeiter) (Bundessozialgericht, BSGE 41, σ. 129 και επ., 43, σ. 243 και επ., 45, σ. 276 και επ., 49, σ. 54 και επ.).

Βάσει της κατατάξεως αυτής ο αρμόδιος φορέας μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση της συντάξεως μόνο εφόσον: α) μπορεί να ανατεθεί στον ασφαλισμένο εργασία που περιλαμβάνεται μεταξύ των χαρακτηριστικών επαγγελματικών δραστηριοτήτων της αμέσως κατώτερης κατηγορίας από αυτήν στην οποία ανήκει το επάγγελμα που ασκούσε ο ασφαλισμένος μέχρι τότε· β) ο καταβαλλόμενος μισθός για την εργασία αυτή είναι τουλάχιστον ίσος προς το ήμισυ του μισθού που του εξασφάλιζε το προηγούμενο επάγγελμα. Κατά συνέπεια η εκτίμηση της επαγγελματικής δραστηριότητας που ασκούσε ο ασφαλισμένος προτού καταστεί ανάπηρος έχει μεγάλη σημασία για τον καθορισμό της κατηγορίας στην οποία πρόκειται να τον κατατάξει ο ασφαλιστικός φορέας. Τα γερμανικά δικαστήρια απαιτούν εν προκειμένω όχι μόνο να παρείχε ο ασφαλισμένος εργασία αντίστοιχη προς τη θέση του, αλλά και να διαθέτει τις θεωρητικές γνώσεις και τις πρακτικές ικανότητες που συνήθως ζητούνται από εργαζομένους της κατηγορίας αυτής. Με άλλα λόγια ζητείται από τον ασφαλισμένο να είναι «ανταγωνιστικός» σε σχέση με τους εργαζομένους της ίδιας ομάδας (Bundessozialgericht, BSGE 41, σ. 129 και επ., BSG SozR 2200, άρθρο 1246, αριθ. 53, σ. 163).

Κατά συνέπεια με βάση αυτό το περίπλοκο νομοθετικό και νομολογιακό πλαίσιο το Bundessozialgericht πρέπει να κρίνει: α) αν ένας εργάτης που στερείται του απαιτουμένου διπλώματος αλλ' έχει ασκήσει επί έτη το επάγγελμά του, μπορεί να εξομοιωθεί προς τον εργαζόμενο που έχει συμπληρώσει τον προβλεπόμενο χρόνο εκπαιδεύσεως· β) αν η άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας σε άλλο κράτος μέλος επηρεάζει τις προϋποθέσεις από τις οποίες η γερμανική έννομη τάξη εξαρτά το δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως. Το πρώτο πρόβλημα δεν έχει σχέση με τα ζητήματα επί των οποίων καλείται να αποφανθεί το Δικαστήριο. Με το δεύτερο θα ασχοληθώ επισταμένως, αφού πρώτα εξετάσω τη σχετική κοινοτική νομοθεσία.

4. Όπως είναι γνωστό, το άρθρο 89 του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι «οι ειδικές περιπτώσεις εφαρμογής των νομοθεσιών ορισμένων κρατών μελών αναφέρονται στο παράρτημα VI». Το άρθρο 1 δε του κανονισμού 2000/83 πρόσθεσε στο μέρος Γ «Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας» του παραρτήματος αυτού την παράγραφο 15. Η εν λόγω παράγραφος έχει ως εξής:

«Όταν για το δικαίωμα συνταξιοδότησης λόγω επαγγελματικής ανικανότητας [αναπηρίας] ..., και σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία καθοριστικής σημασίας είναι το επάγγελμα που ο εργαζόμενος άσκησε μέχρι τότε, λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό αυτού του δικαιώματος οι επαγγελματικές δραστηριότητες που υπόκεινται στην επαγγελματική ασφάλιση και ασκούνται υπό τη γερμανική νομοθεσία».

Για την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου έχει μεγάλη σημασία η διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της προαναφερθείσας διατάξεως. Αφετηρία για τη θέσπιση της διατάξεως αυτής — όπως αναφέρουν η Επιτροπή και το Landesversicherungsanstalt Schwaben — ήταν οι δυσχέρειες που συναντούσαν οι γερμανικοί φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τον καθορισμό των συντάξεων λόγω επαγγελματικής αναπηρίας κατ' εφαρμογή της νομολογίας του Bundessozialgericht (βλέπε απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1978, BSGE 47, σ. 183 και επ.), δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο το τελευταίο επάγγελμα που είχε ασκήσει στη

Γερμανία ο ανάπηρος αλλά και την επαγγελματική δραστηριότητα που είχε ασκήσει σε άλλο κράτος μέλος καθώς και τις περιόδους ασφαλίσεως που είχε συμπληρώσει στο κράτος αυτό. Ειδικότερα, οι εν λόγω φορείς ήταν υποχρεωμένοι να πραγματοποιούν δύσκολες και επίπονες έρευνες προκειμένου να κρίνουν αν η άσκηση της επαγγελματικής αυτής δραστηριότητας προϋπέθετε εκπαίδευση όμοια προς την εκπαίδευση που ορίζει γι' αυτήν ή για ανάλογες εργασίες η γερμανική νομοθεσία.

Το πρόβλημα επεσήμανε στις Βρυξέλλες η κυβέρνηση της Βόννης με έγγραφο της 18ης Νοεμβρίου 1980· εντούτοις, η Επιτροπή δεν του έδωσε προφανώς μεγάλη σημασία. Πράγματι, στην πρόταση που υπέβαλε στο Συμβούλιο στις 21 Δεκεμβρίου 1982 και βάσει της οποίας θεσπίστηκε ο κανονισμός 2000/83 υπάρχει, υπό μορφή προσθήκης στο μέρος Γ « Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας », κάποια παράγραφος 14 (η οποία εξάλλου είναι κατ' ουσία ταυτόσημη με τη διάταξη που φέρει τον ίδιο αριθμό στο ισχύον κείμενο), χωρίς να υπάρχει παράγραφος 15 (ΕΕ C 27 της 2.2.1983, σ. 3). Επί του εγγράφου που διατυπώθηκε κατ' αυτό τον τρόπο — δηλαδή χωρίς τη διάταξη που μας ενδιαφέρει — έλαβαν θέση διατυπώνοντας γνώμη τόσο η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή κατά τη 205η συνεδρίαση της ολομέλειάς της που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 23 και 24 Φεβρουαρίου 1983 (ΕΕ C 90, σ. 29) όσο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 11ης Μαρτίου 1983 (ΕΕ C 96, σ. 89).

Η παράγραφος 15 εμφανίστηκε σε μεταγενέστερη φάση της διαδικασίας. Τη θέσπισή της πρότεινε η γερμανική αντιπροσωπεία στο πλαίσιο της ομάδας κοινωνικών υποθέσεων του Συμβουλίου (Ιανουάριος 1983). Η ομάδα εισηγήθηκε να προστεθεί η εν λόγω παράγραφος στον κανονισμό 1408/71 (στις 25 Απριλίου 1983). Ακολούθως υιοθέτησε την πρόταση η επιτροπή μονίμων αντιπροσώπων (στις 27 Μαΐου 1983), τελικώς δε έγινε ομοφώνως δεκτή από το Συμβούλιο κατά τη θέσπιση του κανονισμού 2000/83 (στις 2 Ιουνίου 1983).

5. Κατόπιν αυτών θα ήθελα να παρατηρήσω ότι το Bundessozialgericht, χωρίς βεβαίως να ζητεί ρητώς από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του κύρους της παραγράφου 15, αναπτύσσει εν εκτάσει τη διαδικασία θεσπίσεώς της (σσ. 7 και 8 της Διατάξεως παραπομπής)· έτσι αφήνει σαφώς να φανεί ότι αντιμετώπισε το πρόβλημα αυτό. Ακόμη πιο σαφής είναι ο αναιρεσείων της κύριας δίκης. Πράγματι, στις γραπτές παρατηρήσεις του διερωτάται αν η διάταξη είναι έγκυρη, αν ληφθεί υπόψη ότι η Επιτροπή δεν την περιέλαβε στην πρότασή της και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν γνωμοδότησε επί του περιεχομένου της.

Η Επιτροπή, απαντώντας σε ερώτημα που της υπέβαλε το Δικαστήριο, περιέγραψε διεξοδικώς τη διαδικασία θεσπίσεως της επίμαχης διατάξεως, αλλά και υπεραμύνθηκε του κύρους της. Παραπέμποντας στην απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970 (υπόθεση 41/69, ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, Racc. 1970, σ. 661, σκέψεις 68 και 69), η Επιτροπή παρατηρεί πράγματι ότι: α) όταν το Συμβούλιο διαβουλευθεί με τη Συνέλευση επί προτάσεως κανονισμού, στη συνέχεια δε τροποποιήσει το κείμενο της τελευταίας αυτής, δεν απαιτείται νέα διαβούλευση, αν η τροποποίηση δεν μεταβάλλει κατ' ουσία την πρόταση στο σύνολό της· β) η παράγραφος 15 περιέχει μία διάταξη η οποία, δεδομένου ότι αποβλέπει στην επίλυση ορισμένων προβλημάτων που προέκυψαν από την εφαρμογή της γερμανικής νομοθεσίας, έχει καθαρά τεχνικό χαρακτήρα και για το λόγο αυτό δεν μπορεί να επιφέρει την προαναφερθείσα ουσιαστική μεταβολή.

Θα εξετάσω την άποψη αυτή λίγο παρακάτω. Για την ώρα θα ήθελα να τονίσω ότι η νομολογία του Δικαστηρίου δεν το εμποδίζει με κανένα τρόπο να αποφανθεί επί του κύρους της παραγράφου 15. Βέβαια θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι, σύμφωνα με την απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1965 (υπόθεση 44/65, Hessische Knappschaft κατά Singer, Racc. 1965, σ. 951), ο διάδικος στην κύρια δίκη δεν μπορεί, κατά τη διαδικασία της αιτή-

σεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, να ζητήσει από το Δικαστήριο να κρίνει αν η ερμηνευτέα πράξη είναι έγκυρη. Αλλ' η αντίρρηση αυτή δεν είναι βάσιμη, εφόσον είναι γεγονός, όπως μόλις επεσήμανα, ότι στην προκειμένη περίπτωση το πρόβλημα αντιμετωπίζει — και γι' αυτό το θέτει — πρωτίστως το Bundessozialgericht. Εντούτοις έχω τη γνώμη ότι σε μια τέτοια περίπτωση έχει μεγαλύτερη σημασία η αρχή που διατύπωσε το Δικαστήριο στην απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1965 (υπόθεση 16/65, C. Schwarze κατά Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, Racc. 1965, σ. 909).

Πράγματι η απόφαση αυτή αναφέρει τα εξής: « Από τη διατύπωση [των ερωτημάτων] συνάγεται ότι [το παραπέμπον δικαστήριο] δεν ζητεί τόσο την ερμηνεία της Συνθήκης ή πράξεως των οργάνων..., όσο την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως [ως προς το] κύρος μιας τέτοιας πράξεως βάσει του άρθρου 177, πρώτη παράγραφος, στοιχείο β)»· στην περίπτωση αυτή « το Δικαστήριο υποχρεούται να εκδώσει απόφαση, χωρίς να επιβάλει στον παραπέμποντα δικαστή την αυστηρή τήρηση ενός τύπου που θα είχε ως μοναδικό αποτέλεσμα την παρέλκυση της διαδικασίας... και δεν θα συμβιβαζόταν με το πνεύμα [του άρθρου 177]· μια [τέτοια] τυπικότητα... είναι νοητή στις κατ' αντιδικία διαδικασίες, στις οποίες τα εκατέρωθεν δικαιώματα των διαδίκων διέπονται από αυστηρούς κανόνες, δεν έχει όμως θέση στον ειδικό τομέα της συνεργασίας μεταξύ δικαστηρίων βάσει του άρθρου 177, η οποία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο και το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων... οφείλουν να συνεργάζονται άμεσα για την έκδοση της αποφάσεως» (σ. 921, ιδίως σ. 922).

Το Δικαστήριο εφάρμοσε μεταγενέστερα και σε βάθος την ίδια αρχή στην απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1977 (υπόθεση 62/76, Strehl κατά Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers, Racc. 1977, σ. 211). Από το Δικαστήριο είχε ζητηθεί να ερμηνεύσει το άρθρο 46, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71 και την απόφαση 91 της διοικητικής επιτροπής για την κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων· εντούτοις, το Δικαστήριο εξέτασε προκαταρκτικώς τη νομιμότητα των κανόνων αυτών και, όπως είναι γνωστό, έκρινε ότι δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 51 της Συνθήκης. Γενικότερα, σχετικά με την αυτεπάγγελτη εξέταση πλημμελειών που δεν αντελήφθη το παραπέμπον δικαστήριο (στην προκειμένη περίπτωση επρόκειτο για παράβαση ουσιώδους τύπου) είναι σκόπιμο να μνημονευτεί επίσης η απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 1964 (συνεκδικασθείσες υποθέσεις 73 και 74/63, NV Internationale Krediet- en Handelsvereniging Rotterdam και λοιποί κατά Ολλανδού Υπουργού Γεωργίας και Αλιείας, Racc. 1964, σ. 1).

6. Κατόπιν των σκέψεων αυτών, προτίθεμαι να εξετάσω το κύρος της παραγράφου 15 υπό τρεις επόψεις. Οι δύο πρώτες αφορούν την παράβαση ουσιώδους τύπου (μη ύπαρξη προτάσεως της Επιτροπής και παράλειψη διαβουλεύσεως με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), ενώ η τρίτη αφορά την παράβαση της Συνθήκης.

Όσον αφορά την πρώτη έποψη, διαπιστώνω ότι ο κανονισμός 2000/83 στηρίζεται σε δύο διατάξεις — τα άρθρα 51 και 235 — κατά τις οποίες το Συμβούλιο αποφασίζει *προτάσει* της Επιτροπής. Ωστόσο, είναι γνωστό ότι το Συμβούλιο μπορεί πάντοτε να τροποποιήσει την πρόταση, υπό την προϋπόθεση ότι ακολούθως η θέσπιση της πράξεως θα αποφασιστεί ομοφώνως (άρθρο 149, πρώτη παράγραφος) και — θα ήθελα να προσθέσω — υπό την προϋπόθεση ότι η τροποποίηση ή η συμπλήρωση της προτάσεως δεν διαστρεβλώνουν την εισήγηση του εκτελεστικού οργάνου, θίγοντας κατ' αυτό τον τρόπο την εξουσία πρωτοβουλίας που επιφυλάσσει η Συνθήκη στο τελευταίο αυτό. Κατά την ορθότερη θεωρητική άποψη, η εξουσία αυτή δεν θίγεται εφόσον η τροποποίηση παραμένει εντός του πλαισίου του τομέα στον οποίο αναφέρεται η πρόταση (βλέπε και για άλλες παραπομπές, Dewost, « Commentaire à l' article 149 », *Le droit de la Communauté économique européenne,* τόμος 9, Βρυξέλλες, 1979, σ. 133).

Αν η άποψη αυτή είναι ορθή (και κατά τη γνώμη μου είναι), για να αποκλειστεί στην υπό κρίση περίπτωση το ενδεχόμενο να θεωρηθεί άκυρη η παράγραφος 15, αρκεί να τονιστεί ότι: α) ο κανονισμός 2000/83, στον οποίο ανήκει η διάταξη, έγινε ομοφώνως δεκτός· β) η διάταξη εμπίπτει ασφαλώς στον τομέα τον οποίο αφορά η πρόταση της Επιτροπής — δηλαδή στην κοινοτική νομοθεσία περί κοινοτικής ασφαλίσεως.

7. Η εξέταση της δεύτερης απόψεως θέτει πιο περίπλοκα ζητήματα. Όπως είναι γνωστό, η διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανταποκρίνεται σε πολύ σημαντικές επιταγές. Η διαβούλευση αυτή συνιστά — όπως αναφέρεται στις περίφημες αποφάσεις « της ισογλυκόζης » — « ουσιώδες στοιχείο της θεσμικής ισορροπίας που επιδιώκει η Συνθήκη » διότι « παρέχει στο Κοινοβούλιο τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργώς στη νομοθετική διαδικασία της Κοινότητας » και κατ' αυτό τον τρόπο » αντικατοπτρίζει, έστω και σε περιορισμένη έκταση, ... μία θεμελιώδη αρχή της δημοκρατίας, κατά την οποία οι λαοί συμμετέχουν στην άσκηση της εξουσίας διά μέσου μιας αντιπροσωπευτικής συνελεύσεως ». Κατά συνέπεια « η προσήκουσα διαβούλευση με το Κοινοβούλιο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τη Συνθήκη συνιστά ουσιώδη τύπο, η μη τήρηση του οποίου συνεπάγεται την ακυρότητα της υπό κρίση πράξεως », ενώ για την τήρησή του « απαιτείται να έχει όντως εκφράσει τη γνώμη του το Κοινοβούλιο » (αποφάσεις της 29ης Οκτωβρίου 1980, υπόθεση 138/79, Roquette Frères κατά Συμβουλίου, Racc. 1980, σ. 3333, σκέψη 33, και υπόθεση 139/79, Maizena κατά Συμβουλίου, Racc. 1980, σ. 3393, σκέψη 34).

Εντούτοις, όπως συνέβη στην προκειμένη υπόθεση, είναι δυνατόν να γίνουν τροποποιήσεις στο σχέδιο επί του οποίου είχε γνωμοδοτήσει το Κοινοβούλιο· το Δικαστήριο ουδέποτε αποφάνθηκε γενικά και αφηρημένα επί της ανάγκης να υποβάλλονται στη Συνέλευση προς έγκριση και οι τροποποιήσεις αυτές. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει θέσει ορισμένα κριτήρια, τα οποία, αν εφαρμοστούν με ελαστικό και εύλογο τρόπο, παρέχουν σε πάρα πολλές περιπτώσεις τη δυνατότητα να δοθεί ικανοποιητική λύση στο πρόβλημα.

Αυτό συνέβη πρωτίστως στην προαναφερθείσα απόφαση Chemiefarma. Η προσφεύγουσα είχε υποστηρίξει το παράνομο δύο διατάξεων του κανονισμού 17/62 του Συμβουλίου: του άρθρου 15, διότι καθόριζε σύστημα προστίμων διαφορετικό από αυτό που προβλεπόταν στην πρόταση που είχε εξετάσει η Συνέλευση, και του άρθρου 24, διότι ανέθετε στην Επιτροπή αρμοδιότητες για τις οποίες δεν γινόταν λόγος στην ίδια αυτή πρόταση. Το Δικαστήριο απέρριψε τις δύο αιτιάσεις, κρίνοντας ως προς την πρώτη ότι « το σχέδιο επί του οποίου διατύπωσε τη γνώμη του το Κοινοβούλιο *δεν υπέστη, στο σύνολό του, ουσιώδεις τροποποιήσεις* » (σκέψη 178) και ως προς τη δεύτερη ότι « στο κείμενο που ενέκρινε το Κοινοβούλιο, [το σχέδιο] *περιέχει* στο άρθρο 20 μία *διάταξη κατ' ουσία ταυτόσημη* προς τη διάταξη του άρθρου 24 του κανονισμού » (σκέψη 69).

Ακολούθησαν τρεις αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 1982 (υποθέσεις 817/79, Buyl κατά Επιτροπής, 828/79, Adam κατά Επιτροπής, 1253/79, Battaglia κατά Επιτροπής, Συλλογή 1982, σσ. 245, 269 και 297, αντιστοίχως). Και σ' αυτές τις υποθέσεις οι προσφεύγοντες είχαν υποστηρίξει ότι ο κανονισμός 3085/78 του Συμβουλίου παρεξέκλινε από το σχέδιο επί του οποίου είχε εκφράσει τη γνώμη της η Συνέλευση κατά τρόπο πολύ αισθητό για να μπορεί να θεωρηθεί νόμιμος, ενώ η Επιτροπή υπεραμύνθηκε του κύρους του τονίζοντας ότι « δεν έχει έννοια » να διερωτάται κανείς μήπως είναι αναγκαία νέα διαβούλευση για τις πράξεις που έχουν γίνει ομοφώνως δεκτές. Το Δικαστήριο απέρριψε σιωπηρώς το επιχείρημα της καθής και συνέκρινε σχολαστικώς την αρχική πρόταση του εκτελεστικού οργάνου, τη γνώμη του Κοινοβουλίου και το κείμενο που ενέκρινε τελικώς το Συμβούλιο. Το τελευταίο αυτό, συμπεραίνει το Δικαστήριο — είναι σύμφωνο « με την πρόταση ... *εκτός* από την αντικατά-

σταση της Ευρωπαϊκής Λογιστικής Μονάδας από τις αναπροσαρμοσμένες τιμές συναλλάγματος και από τις μεταβατικές διατάξεις που απέβλεπαν στο να καταστήσουν λιγότερο επαχθή τα αποτελέσματα των διατάξεων του κανονισμού για ορισμένους συνταξιούχους». Οι αποκλίσεις αυτές όμως δεν θίγουν το κύρος της πράξεως: πράγματι, η πρώτη απόκλιση συνιστά μάλλον «*μεταβολή μεθόδου παρά ουσίας*», ενώ η δεύτερη «*ανταποκρίνεται ευρέως στην επιθυμία που εξέφρασε το Κοινοβούλιο*» (817/79, προαναφερθείσα, σκέψη 23).

Νομίζω ότι είναι προφανές το συμπέρασμα που μπορεί να συναχθεί από τις αποφάσεις αυτές ως προς το ζήτημα που μας απασχολεί. Το σχέδιο, του οποίου έχει τροποποιηθεί μία διάταξη ή στο οποίο έχει προστεθεί νέα διάταξη, δεν χρήζει δεύτερης διαβουλεύσεως, μόνο εφόσον η τροποποίηση ή η προσθήκη πληρούν μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) δεν μεταβάλλουν τις ουσιώδεις πτυχές της ευρύτερης διατάξεως την οποία αφορούν (Chemiefarma, σκέψη 69)· β) έχουν καθαρώς τεχνικό χαρακτήρα, δηλαδή επιφέρουν μεταβολές μεθόδου ή πάντως όχι ουσίας (Buyl, σκέψη 23, Chemiefarma, σκέψη 178, προαναφερθείσες)· γ) ανταποκρίνονται σε επιθυμία του Κοινοβουλίου (Buyl, ό. π.).

8. Μετά από αυτή τη διαφωτιστική επισκόπηση της νομολογίας του Δικαστηρίου θα ήθελα να επανέλθω στην επίδικη διάταξη. Υπενθυμίζω ότι η πρόταση της Επιτροπής προέβλεπε την προσθήκη μιας μόνο παραγράφου, της παραγράφου 14, στο μέρος Γ «Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας» του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71. Ωστόσο, η διάταξη αυτή ευνοεί τους διακινουμένους εργαζομένους, διότι υποχρεώνει τις γερμανικές αρχές να καθορίζουν τις καθαρές αποδοχές που έχουν σημασία για τον υπολογισμό των παροχών που χορηγούνται στους ασφαλισμένους που δεν κατοικούν στη Γερμανία σαν να ήταν κάτοικοι Γερμανίας. Αντίθετα γνωρίζουμε ότι η παράγραφος 15 είναι σαφώς δυσμενής για τους ίδιους αυτούς εργαζομένους. Επομένως, η προσθήκη της δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ότι συντρέχει η πρώτη από τις ανωτέρω προϋποθέσεις· δηλαδή να θεωρηθεί ότι η διάταξη που την περιέχει (άρθρο 1 του κανονισμού 2000/83) δεν έχει μεταβληθεί ως προς τις ουσιώδεις πτυχές της ή ότι είναι, για να χρησιμοποιήσω τη διατύπωση του Δικαστηρίου, «κατ' ουσία ταυτόσημη» προς τον αντίστοιχο κανόνα της προτάσεως. Δεν πληρούται όμως ούτε η τρίτη προϋπόθεση. Όπως προκύπτει από το πρακτικό της συνεδριάσεως της 11ης Μαρτίου 1983, το Κοινοβούλιο ενέκρινε την πρόταση κατά τη διαδικασία χωρίς έκθεση· για το λόγο αυτό δεν μπορεί να λεχθεί ότι η παράγραφος 15 υλοποιεί επιθυμίες που εξέφρασε το Κοινοβούλιο.

Συνεπώς δεν απομένει παρά η δεύτερη προϋπόθεση και σ' αυτήν ακριβώς στηρίζει η Επιτροπή όλα τα επιχειρήματά της. Πράγματι, κατά τη γνώμη του εκτελεστικού οργάνου η παράγραφος 15 περιέχει μία καθαρώς τεχνική ρύθμιση, η οποία, όπως απαιτεί το άρθρο 89 του κανονισμού 1408/71, λαμβάνει υπόψη ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γερμανικής έννομης τάξης.

Το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί. Εξάλλου, δεν επιτρέπεται να θεωρηθεί ότι το άρθρο 89 επιβάλλει την υποχρέωση να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα τεχνικά χαρακτηριστικά των εθνικών νομοθεσιών· όπως είδαμε, το εν λόγω άρθρο παραπέμπει απλώς στο παράρτημα VI, στο οποίο παρατίθενται οι συγκεκριμένες εκτελεστικές διατάξεις αυτών των νομοθεσιών (ή μάλλον ορισμένων από αυτές). Ωστόσο, το βασικό στοιχείο είναι ότι με την επίδικη διάταξη δεν θεσπίζεται μια απλή «τεχνική ρύθμιση». Αυτό το αναγνώρισε και η ίδια η Επιτροπή. Πράγματι, η Επιτροπή αναφέρει στις παρατηρήσεις της ότι η παράγραφος αυτή, που κάθε άλλο παρά περιορίζεται στην αποσαφήνιση μιας νομικής καταστάσεως που μπορεί να δημιουργήσει ανωμαλίες ή ανεπιθύμητα αποτελέσματα, περιέχει «νέες διατάξεις». Δηλαδή η παράγραφος αυτή μετέβαλε το μέχρι τότε

ισχύον σύστημα — κατά το οποίο το προηγούμενο επάγγελμα του αναπήρου καθοριζόταν με βάση τις δραστηριότητες που είχε ασκήσει σε άλλα κράτη μέλη — θεσπίζοντας έναν κανόνα που επιβάλλει να λαμβάνεται υπόψη μόνο η επαγγελματική δραστηριότητα που άσκησε ο ανάπηρος στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (σ. 20).

Αν αυτές οι παρατηρήσεις είναι βάσιμες, νομίζω ότι είναι πρόδηλο ότι η μη πραγματοποίηση νέας διαβουλεύσεως με το Κοινοβούλιο συνιστά παράβαση ουσιώδους τύπου και συνεπάγεται την ακυρότητα της παραγράφου 15.

9. Το συμπέρασμα αυτό καθιστά περιττή την εξέταση του ζητήματος αν συμβιβάζεται η υπό κρίση διάταξη με τις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης. Εντούτοις δεν έχω την πρόθεση να αποφύγω την εξέταση αυτή, τόσο διότι οι διάδικοι στην κύρια δίκη και η Επιτροπή επικέντρωσαν την επιχειρηματολογία τους στο σχετικό πρόβλημα, όσο και διότι ο γενικός εισαγγελέας ενδείκνυται να λαμβάνει θέση επί όλων των πτυχών της υποθέσεως που του έχει ανατεθεί.

Θα ήθελα λοιπόν να αρχίσω με την εξακρίβωση της εκτάσεως εφαρμογής της διατάξεως. Η Διάταξη παραπομπής αναφέρει δύο πιθανές ερμηνείες: α) η διάταξη αφορά τις προϋποθέσεις από τις οποίες το άρθρο 1246 του RVO εξαρτά την κτήση του δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως, μη παρέχοντας το δικαίωμα αυτό στον ανάπηρο που δεν έχει συμπληρώσει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας περίοδο αναμονής 60 μηνών· β) η διάταξη επηρεάζει μόνο τον προσδιορισμό της κατηγορίας στην οποία κατατάσσεται ο ανάπηρος, ορίζοντας ότι προς το σκοπό αυτό λαμβάνεται υπόψη μόνο η επαγγελματική δραστηριότητα την οποία ο ενδιαφερόμενος έχει ασκήσει σε γερμανικό έδαφος.

Το Bundessozialgericht φαίνεται να προτιμά την πρώτη από τις εν λόγω ερμηνείες. Πράγματι, κατά την άποψή του η διάταξη καθορίζει « το συνταξιοδοτικό δικαίωμα ... μόνο βάσει των δραστηριοτήτων που ασκήθηκαν υπό τη γερμανική ασφαλιστική νομοθεσία », στερεί κάθε σημασίας « τις επαγγελματικές δραστηριότητες που υπόκεινται σε υποχρεωτική ασφάλιση ... σε άλλα κράτη μέλη » και δεν δέχεται το συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως « τουλάχιστον εφόσον πρόκειται για τη γένεση του δικαιώματος βάσει του προηγουμένου επαγγέλματος » (Διάταξη παραπομπής, σ. 6). Υπέρ της απόψεως αυτής, που στηρίζεται αποκλειστικώς στο εθνικό δίκαιο, συνηγορεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του γερμανικού συστήματος: η ιδέα ότι στη σύνταξη πρέπει να αντιστοιχεί, στο πλαίσιο μιας κατ' ουσία αμφοτεροβαρούς σχέσεως, η άσκηση, επί αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, εξειδικευμένης εργασίας υποκείμενης σε υποχρεωτική ασφάλιση.

Αντίθετα, υπέρ της δεύτερης ερμηνείας τάσσονται το Landesverisicherungsanstalt Schwaben και η Επιτροπή. Η παράγραφος 15 — παρατηρούν — έχει την έννοια ότι η φράση « επαγγελματικές δραστηριότητες που υπόκεινται στην υποχρεωτική ασφάλιση και ασκούνται υπό τη γερμανική νομοθεσία » δεν αναφέρεται στην περίοδο αναμονής, αλλά χρησιμεύει μόνο για τον προσδιορισμό του επαγγέλματος που ασκούσε προηγουμένως ο ανάπηρος. Απόδειξη αυτού είναι οι λόγοι που υπαγόρευσαν τη θέσπιση της εν λόγω διατάξεως. Πράγματι, η διάταξη προστέθηκε προκειμένου να αρθούν οι συνέπειες της νομολογίας του Bundessozialgericht, το οποίο, επιβάλλοντας στους φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως να λαμβάνουν υπόψη τις επαγγελματικές δραστηριότητες του διακινουμένου εργαζομένου πριν από τη μετάβασή του στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, υποχρέωνε τους εν λόγω φορείς να διεξάγουν επίπονες έρευνες ως προς το ισοδύναμο των δραστηριοτήτων αυτών με τις δραστηριότητες που ασκούνται στο γερμανικό έδαφος και κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούσε καθυστερήσεις κατά την εκκαθάριση των συντάξεων.

Λέγω αμέσως ότι κρίνω προτιμητέα την άποψη του παραπέμποντος δικαστηρίου· θεωρώ όμως ότι υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορούν το γράμμα και ο σκοπός της επίδικης διατάξεως

πολύ περισσότερο από τα επιχειρήματα που αναπτύσσει το παραπέμπον δικαστήριο. Το γράμμα της είναι αρκούντως σαφές. Όπως θα ενθυμείστε, το άρθρο 1246 του RVO ορίζει ότι, προκειμένου ο εργαζόμενος να λάβει σύνταξη, πρέπει να πληροί δύο προϋποθέσεις (η τελευταία επαγγελματική δραστηριότητά του να υπέκειτο σε υποχρεωτική ασφάλιση επί 36 μήνες τουλάχιστον και να έχει παρέλθει η περίοδος αναμονής). Εντούτοις ο κοινοτικός νομοθέτης, αναφερόμενος στο κατ' αυτό τον τρόπο ρυθμιζόμενο ευεργέτημα, χρησιμοποιεί τις φράσεις «για το δικαίωμα συνταξιοδότησης» και «για τον *καθορισμό* αυτού του δικαιώματος» (βλέπε ανωτέρω σημείο 4, στην αρχή), δείχνοντας με τον τρόπο αυτό ότι είχε ακριβώς υπόψη του τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η χορήγησή του. Υπ' αυτή την έννοια μπορεί να αναφερθεί η αιτιολογία της παραγράφου 15, όπως προκύπτει από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2000/83: «πρέπει ... να προσδιοριστεί — αναφέρεται στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη — ότι για την *αναγνώριση* του δικαιώματος (το γερμανικό κείμενο ομιλεί μάλιστα περί *Anspruchsvoraussetzungen*, δηλαδή περί «προϋποθέσεων ασκήσεως της αξιώσεως», ενώ το γαλλικό κείμενο ομιλεί περί *ouverture à un droit*) της γερμανικής συντάξεως πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνον οι υποχρεωτικά ασφαλισμένες δραστηριότητες» στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Σε ανάλογο συμπέρασμα καταλήγει η εξέταση των σκοπών που επιδιώκει η παράγραφος 15. Όπως αναφέρθηκε, το αναιρεσίβλητο στην κύρια δίκη και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η διάταξη αποσκοπεί μόνο στο να απαλλάξει τους γερμανικούς ασφαλιστικούς οργανισμούς από την υποχρέωση να αποφαίνονται ως προς το αν η εργασία που ο ασφαλισμένος άσκησε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας είναι ισοδύναμη με τις επαγγελματικές δραστηριότητες που είχε ασκήσει ο ίδιος σε άλλα κράτη μέλη. Στην πραγματικότητα, το Bundessozialgericht είχε προχωρήσει πολύ περισσότερο από την απαίτηση να λαμβάνονται υπόψη οι δραστηριότητες αυτές. Έτσι, η προαναφερθείσα απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1978 όριζε ότι κατά τη χορήγηση της συντάξεως εργάτη ορυχείων (που διέπεται από το άρθρο 45 του Reichsknappschaftsgesetz κατά τρόπο πανομοιότυπο προς τη ρύθμιση του άρθρου 1246), πρέπει για τον υπολογισμό της περιόδου αναμονής να λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο εργαζόμενος πριν μεταβεί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Επομένως είναι εξαιρετικά πιθανό να αφορά η παράγραφος 15 και — ή μάλλον κυρίως — την προϋπόθεση σχετικά με τους 60 μήνες, δηλαδή να αναιρεί την ευνοϊκή για τα συμφέροντα του διακινουμένου εργαζομένου ερμηνεία που είχε διαμορφώσει η νομολογία.

10. Είναι όμως δυνατό να συνάδει προς τη Συνθήκη μια διάταξη που παράγει αυτό το αποτέλεσμα; Υπενθυμίζω ότι ο κανονισμός 1408/71 στηρίζεται στα άρθρα 7 και 51: όπως είναι γνωστό, το πρώτο απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, ενώ το δεύτερο ορίζει ότι «το Συμβούλιο ... λαμβάνει στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινουμένους εργαζομένους ... το συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής, όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτών». Θα ήθελα ακόμη να υπενθυμίσω ότι κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου σκοπός του άρθρου 51 είναι να «παρέχει στο διακινούμενο εργαζόμενο τη δυνατότητα να αποκτήσει δικαίωμα προς λήψη παροχών για όλες τις περιόδους εργασίας ή τις εξομοιούμενες προς αυτές που συμπλήρωσε στα διάφορα κράτη μέλη, χωρίς [καμιά] δυσμενή διάκριση έναντι των άλλων εργαζομένων, ως συνέπεια της ασκήσεως του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας του» (απόφαση της 9ης Ιουλίου 1975, υπόθεση 20/75, D' Amico κατά Landesversicherungsanstalt Rheinland-Pfalz, Racc. 1975, σ. 891, σκέψη 10· απόφαση της 23ης Απριλίου 1986, υπόθεση 153/84, Ferraioli κατά Deutsche Bundespost, Συλλογή 1986, σ. 1401, σκέψη 16).

Βάσει των αρχών αυτών, είναι πρόδηλο ότι η παράγραφος 15 δεν συμβιβάζεται προς τη Συνθήκη. Πράγματι, όπως ανέφερα, η εν λόγω παράγραφος δεν επιτρέπει το συνυπολογισμό που οφείλει να εξασφαλίζει το Συμβούλιο στους εργαζόμενους που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τους υποβάλλει σε δυσμενή μεταχείριση. Αυτό αποδεικνύεται από μια αρκετά απλή σκέψη. Ο διακινούμενος εργαζόμενος που δεν έχει συμπληρώσει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας την περίοδο των 60 μηνών που απαιτεί το άρθρο 1246 του RVO δεν μπορεί να επικαλεστεί τις περιόδους ασφαλίσεως που έχει συμπληρώσει πριν από τη μετάβασή του στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ακόμη και αν, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Roviello, οι εν λόγω περίοδοι ανέρχονται συνολικώς σε 15 έτη· αντίθετα, ο γερμανός εργαζόμενος λαμβάνει τη σύνταξη, παρόλο ότι έχει εργαστεί επί 60 μόνο μήνες.

11. Θα ήθελα να προσθέσω κάτι ακόμη. Η παράγραφος 15 θα ήταν αντίθετη προς το άρθρο 51 της Συνθήκης ακόμα και αν γινόταν δεκτή η (πάντως όχι ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη) περιοριστική ερμηνεία την οποία υποστήριξαν η Επιτροπή και το Ταμείο Κοινωνικής Ασφαλίσεως της Σουηβίας.

Πράγματι, ας δεχτούμε ότι το Συμβούλιο, ορίζοντας ότι λαμβάνονται υπόψη μόνο οι επαγγελματικές δραστηριότητες που καλύπτονται από τη γερμανική ασφαλιστική νομοθεσία, αναφερόταν όντως στον καθορισμό του επαγγέλματος που έχει ασκήσει ο ασφαλισμένος μέχρι την επέλευση του κινδύνου· ο διακινούμενος εργαζόμενος θα βρισκόταν στην ίδια μειονεκτική θέση, στην περίπτωση αυτή έστω λόγω της αδυναμίας του να προβάλει τη μεγαλύτερη εξειδίκευση που είχε αποκτήσει πριν έλθει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Το ενδεχόμενο αυτό — που πρέπει να αποκλειστεί στην περίπτωση του Roviello, αλλά είναι κάθε άλλο παρά φανταστικό — αντίκειται ασφαλώς προς την αρχή που απαγορεύει τη δημιουργία διακρίσεων εις βάρος του εργαζομένου « ως συνέπεια της ασκήσεως του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας » (βλέπε ανωτέρω, απόφαση D' Amico, προαναφερθείσα).

12. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων νομίζω ότι το Δικαστήριο έχει δύο δυνατότητες: α) να κρίνει άκυρη την παράγραφο 15 του μέρους Γ « Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας » του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, επειδή εξεδόθη κατά παράβαση ουσιωδών τύπων· β) να κρίνει ότι η διάταξη αυτή δεν συμβιβάζεται με τα άρθρα 7 και 51 της Συνθήκης.

Το Δικαστήριο, είτε επιλέξει τη μία είτε την άλλη οδό, θα πρέπει να αποφανθεί επί του κύρους ενός κανονισμού (του κανονισμού 2000/83) που έχει γίνει ομοφώνως δεκτός από το Συμβούλιο. Κατά συνέπεια προτείνω να εφαρμοστεί το άρθρο 95, παράγραφος 4, του κανονισμού διαδικασίας και να παραπεμφθεί η υπόθεση στην ολομέλεια του Δικαστηρίου, προκειμένου η ολομέλεια να αποφασίσει σχετικώς αφού ακούσει το Συμβούλιο και, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, το Κοινοβούλιο.